

Karolinska institutet (KI)
Rektor
171 77 Stockholm

Teresa Edelman
BESLUT

2006-11-07
Reg.nr 31-2080-06

Anmälan mot KI angående antagning till forskarutbildning

En person med utländsk läkarexamen ville ansöka till forskarutbildning vid KI. I stället fick han genomgå en provperiod i ett forskningsprojekt.

Anmälan

N N har hos Höskoleverket anmält KI för att han fått arbeta under en längre tid i ett forskningsprojekt under förespegling att han senare skulle bli antagen till forskarutbildning, vilket inte har skett. Han har också uppgett att han under vissa perioder har arbetat utan lön eller med en mycket låg ersättning samt att man har underlåtit att ta med hans namn som medförfattare i en artikel som har publicerats och som innehöll bl.a. hans forskningsresultat.

Utredning

Höskoleverket har anmodat KI att yttra sig över anmälan. N N har därefter fått tillfälle att kommentera KI:s svar. Eftersom KI:s och N N:s beskrivning av situationen har skilt sig åt har Höskoleverket gett såväl KI som N N ytterligare tillfällen att kommentera varandras uppgifter. Uppgifterna kan sammanfattas på följande sätt.

Uppgifter från N N

Han är ugandier och har en barnläkarexamen från St. Petersburg i Ryssland. Han kom till Sverige i maj 2003 för att genomgå en forskarutbildning vid KI. En professor lovade att ge honom möjlighet till forskarutbildning för doktorsexamen vid ett forskningsprojekt vid KI. Han skulle genomgå en provperiod varefter han skulle antas till forskarutbildningen. Provperioden förlängdes vid flera tillfällen. När han ställde frågor om antagning svarade professorn att arbetet i projektet är viktigare än registrering. Efter att han hade arbetat i forskningsgruppen i 18 månader fick han i stället en tjänst som laboratorieassistent, vilket han inte var intresserad av.

Han arbetade varje dag från 08:00 till 17:00 och ibland till 20:00, men fick ingen ersättning under augusti till oktober 2003. Sedan fick han 3 500 kr per månad och från februari till september 2004 fick han 7 000 kr per månad. Han fick ingen ersättning för sitt arbete under oktober 2004 till februari 2005. Dessutom publicerades hans forskningsresultat utan att hans namn angavs som författare till det arbete han hade utfört.

Från flera håll, bl.a. från doktorandombudsmannen, fick han besked att han inte kunde få hjälp eftersom han inte var antagen till universitetet som forskarstuderande.

Handlingar åberopade av N N

Som bilaga till sin skrivelse till Högskoleverket har N N fogat olika handlingar, bl.a. en kopia av sin skrivelse till KI:s ledning den 4 maj 2006, där han har beskrivit sin situation, den publicerade artikeln utan hans namn samt kopior av några skrivelser från KI till Migrationsverket och till ett fastighetsbolag under perioden juli 2003 – december 2004.

I några av dessa skrivelser från KI intygar professorn i tjänsten bl.a. att N N är ”inbjuden till Enheten för pediatrik, Institutionen för klinisk vetenskap vid Huddinge Universitetssjukhus och Karolinska institutet för en tre månaders inledande forskarutbildning som kan leda fram till registrering för licentiatexamen”. I en skrivelse från KI till Broadgate & Storholmen Fastighet AB anges bl.a. att N N ”är nu i Sverige för att genomgå en forskarutbildning för att ta medicine doktorsexamen”. Det anges vidare följande. ”En sådan utbildning beräknas ta ca 4 år. N N håller för närvarande på med förberedande studier för att kunna antas till forskarutbildningen. Under denna tid och under forskarutbildningsperioden ansvarar vi för att han antingen har lön eller stipendier så han kan försörja sig här i Sverige”. I en skrivelse av den 20 december 2004 från KI till Migrationsverket intygas att N N har ”bedrivit forskningsstudier vid Barnklinikens forskningslaboratorium, Enheten för pediatrik vid Karolinska Institutet under jan t o m september 2004” och att han ”håller nu på att avsluta sitt forskningsprojekt och sammanställa sina resultat, men har fr o m oktober inte erhållit någon ekonomisk ersättning från oss”.

KI:s yttranden

KI har hänvisat till yttranden från professorn och anfört bl.a. följande.

Eftersom forskargruppen inte hade någon möjlighet att åta sig ansvaret för en ny doktorand erbjöds N N att arbeta halvtid på laboratoriet. Resten av tiden skulle han ägna åt att lära sig svenska och inhämta en del baskunskaper. Han deltog i rutinarbete i laboratoriet och arbetet har inte lett till några publikationer. För arbetet utgick arvode från Stockholms läns landsting.

Professorn har beskrivit att det var svårt att ta ställning till N N:s lämplighet för en forskarutbildning i professorns grupp. Man förlängde därför vid flera tillfällen den forskningsförberedande perioden, till slut för att ge honom möjlighet att knyta andra kontakter inom KI. Enligt professorns uppfattning var N N hela tiden medveten om att det handlat om en provperiod.

Enligt KI:s yttrande fick N N tillstånd att vara kvar i laboratoriet under ett par månader efter det att hans anställning avslutats i syfte att underlätta för honom att knyta kontakt med andra laboratorier. Han var inte anställd och har inte fått arvode från KI.

Högskoleverkets bedömning

Inget lagligt utrymme för att anta en doktorand på prov

Tillämpliga bestämmelser

I 4 kap. högskolelagen (1992:1434) och i 9 kap. högskoleförordningen (1993:100) finns flera bestämmelser om antagning av sökande till bl.a. forskarutbildning. Av 9 kap. 7 § högskoleförordningen framgår att den som vill antas till forskarutbildning skall anmäla det inom den tid och i den ordning som högskolan bestämmer samt att frågor om antagning avgörs av högskolan.

I 8 kap. högskoleförordningen finns bestämmelser om själva utbildningen och om vilken information högskolan är skyldig att ge till den som avser att börja forskarutbildning (se 3 § andra och tredje stycket).

Bestämmelserna har som syfte att bl.a. värna om de sökandes och doktorandernas rättssäkerhet, garantera enhetlighet och eliminera möjligheter till godtycke.

Av KI:s antagningsordning för forskarutbildning framgår bl.a. att ansökan om antagning till forskarutbildning skall göras på särskilt formulär som tillhandahålls av institutionen, att institutionens prefekt fattar beslut om antagning eller avslag samt att kriterierna för antagning respektive avslag skall vara kända.

Högskoleverkets PM om ”skuggdoktorander”

I Högskoleverkets PM den 26 juni 2006 *Hur kan förekomsten av ”skuggdoktorander” förhindras?* (reg.nr 31-3543-05) har verket konstaterat att resultatet av verkets tidigare undersökningar har visat att det förekommer så kallade ”skuggdoktorander”, det vill säga personer som bedriver forskarstudier utan att vara formellt antagna till forskarutbildningen. Verket har i detta PM slagit fast att företeelsen innebär bl.a. att doktoranders rättssäkerhet och trygghet sätts ur spel.

Några lärosäten har i sina remissvar efterlyst möjligheten att få pröva om en kandidat som vill antas till forskarutbildningen är ett ”doktorandämne”. Av svaren har framgått att man vill ha en legaliserad prøvotid, eftersom en antagning till forskarutbildningen är ett stort åtagande för såväl lärosätet som den blivande doktoranden. Det har också framhållits att det är mycket svårt att ”bli av” med en antagen doktorand som inte håller måttet.

Högskoleverket har i sitt PM förespråkat en öppen antagning med tydliga regler som sker i konkurrens. Möjlighet till en mer formaliserad prøvotid kan ges – enligt verkets uttalande i PM:et – genom forskarförberedande kurser inom grundläggande högskoleutbildning. Lärosätena bör också i större utsträckning använda sig av möjligheten i 8 kap. 10 § högskoleförordningen att dra in rätten till handledning och andra resurser för doktorander som inte uppfyller sina åtaganden.

Krav på rättssäker behandling

Det kan konstateras att det, inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt, är av största vikt för den som vill bli antagen till forskarutbildning att lärosätet informerar om hur han/hon

skall anmäla sitt intresse och vad som gäller för att kunna bli antagen samt att lärosätet prövar ansökningen i enlighet med gällande regler.

Det finns för närvarande inte något lagligt utrymme för att anta en doktorand på prov. Bestämmelsen om indragning av rätten till resurser för forskarutbildningen har tillkommit just för att ge lärosätena möjlighet att avbryta en forskarutbildning för en doktorand, som inte uppfyller sina åtaganden, men samtidigt tillförsäkra doktoranden en hög grad av rättssäkerhet i en sådan situation genom bl.a. krav på allsidig prövning i fakultetsnämnden.

Prövoperiod för N N

Av utredningen i ärendet har framgått att N N inför en professor vid KI har uttryckt sin önskan att bli antagen till forskarutbildning vid professorns forskargrupp. N N har dock inte blivit hänvisad till att göra sin ansökan i en av KI föreskriven ordning. I stället har han fått möjlighet att arbeta vid ett forskningslaboratorium. KI har medgett att det har rört sig om en provoperiod för att ta ställning till N N:s lämplighet till forskarutbildning. Efter en provotid om 18 månader har N N blivit tvungen att lämna laboratoriet.

KI har således hanterat N N:s tydligt uttryckta önskan att bli antagen till forskarutbildning utan att följa tillämpliga regler. Detta har medfört att han aldrig fått tillfälle att ansöka om antagning hos en behörig beslutsfattare inom KI. Den provotid N N har hänvisats till har inte haft något stöd i regelverket. Följaktligen har han inte kunnat åtnjuta den rättssäkerhet som reglerna om tillträde till och genomförande av forskarutbildning skall garantera. KI, som ytterst ansvarigt för reglernas efterlevnad, måste kritiserats för detta.

N N:s forskningsresultat och ersättning för hans arbete

I 1 kap. 3 a § högskolelagen anges att i högskolornas verksamhet skall vetenskapens trovärdighet och god forskningssed värnas.

Det finns olika typer av dålig forskningssed eller oredlighet i forskning i samband med publicering (se *En rapport från Kommittén om forskningsetik*, 1998, s. 37 - 38).

Uppfattningar om N N:s forskningsresultat har används i en publicerad artikel skiljer sig åt. Högskoleverket anser att KI bör utreda denna fråga. Det samma gäller ersättning för det arbete som N N har utfört.

Begäran om redovisning av åtgärder

Högskoleverket anmodar KI att senast den 19 december 2006 inkomma med en redovisning av vilka åtgärder KI har vidtagit, eller avser att vidta, med anledning av Högskoleverkets ställningstaganden.

Detta beslut har fattats av universitetskanslern i närvaro av kanslichefen Lennart Ståhle och chefsjuristen Eva Westberg efter föredragning av verksjuristen Teresa Edelman.

Sigbrit Franke

Teresa Edelman

Kopia för kännedom:
N N